

BÚCSÚ BRAGYOVA ANDRÁSTÓL¹

Bragyova András elhunytával igazi tudós távozott közülünk. Egyszer azt mondta, tizenhat éves korától tudós szeretett volna lenni; ismerve életművét, elmondható: ez az álma megvalósult.

Jogi tanulmányainak *summa cum laude* eredménnyel történt befejezése után két évig bankjogászként dolgozott, majd 1977-től az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének kutatója lett. A Jogtudományi Intézet ebben az időben már jelentős, külföldön is elismert tudományos műhely volt.

Az intézetben Bragyova Andrásra – és nem csak az első időben – kutatóként Peschka Vilmos, távolabbról Eörsi Gyula munkássága gyakorolt jelentős befolyást. A külföldi jogtudósok közül különösen Hans Kelsen volt rá nagy hatással; Kelsen műveire egyetemistaként talált rá, és attól kezdve azokat rendszeresen tanulmányozta; ugyanez mondható el Peschka Vilmos *A modern jogfilozófia alapproblémái* című könyvéről, amelyet szintén egyetemistaként ismert meg.

Intézeti pályafutását a nemzetközi jogi osztályon kezdte, első munkái a környezetvédelem nemzetközi jogi kérdéseivel foglalkoztak, majd az állam immunitásáról írt elemző tanulmányt. Érdeklődése a nemzetközi jog akkoriban világszerte mellőzött elméleti alapkérdései felé fordult. E témakörből írt első tanulmánya 1980-ban jelent meg (*A nemzetközi jog érvényessége*); kandidátusi értekezését is nemzetközi jogból írta, „*A nemzetközi konfliktusok jogi rendezésének alapproblémái*” címmel. Mindazok, akik annak idején olvasták ezt a disszertációt, csak sajnálni tudják, hogy könyvalakban nem jelent meg. Az MTA doktora címet 2003-ban szerezte meg az alkotmánybíráskodás elméleti kérdéseit tárgyaló monográfiájával.

Az 1980-as évek végétől Bragyova András figyelme mind inkább az alkotmányjog felé fordult, ami persze összefüggött az országban és régiókban folyamatban lévő politikai változásokkal. Szakmai kíváncsiságát főleg az alkotmánybíráskodással összefüggő kérdések izgatták, nemcsak azért, mert ez Magyarországon újdonság volt, hanem azért is, mert az alkotmánybírói jogként művelt alkotmányjogban – a hajdan filozófia szakos hallgatónak készült kutató – meglátta a jogfilozófiai elemeket. Hiszen – mint írta – az alkotmánybíráskodás egyik hatása a jogrendszerre, hogy rengeteg addig teoretikus-jogfilozófiai kérdés egyszerre a joggyakorlat problémája lesz. Az alkotmánybírósnak mindenképpen döntenie kell, s az eléje terjesztett tételes alkotmányjogi problémákra adandó válaszadás során nem kerülhet meg bizonyos alapvető elméleti jogfilozófiai kérdéseket. Példaként említhető erre a halálbüntetés, az abortusz, az eutanázia, a szólásszabadság, az egyenlőség, a szabadságjogok vagy a magántulajdon korlátai.

Kutatóként foglalkozott az alkotmányjog több aktuális kérdésével, még mielőtt azokban az Alkotmánybíróság döntést hozott volna. Ilyen volt az ún. Zétényi–Takács törvény alkotmányosságáról szóló vita 1990–91-ben, ebben az ügyben egyébként az Alkotmánybíróság döntésében Bragyova András érvelésével értetett egyet. Hasonló

¹ Bragyova András (1950. március 1. – 2020. november 4.).

volt az ún. sortűzperекről kifejtett álláspontja, amelyet a legtöbb katonai büntetőbírórság elfogadott. Az ügy eldöntéséhez szükséges jogi kérdések érintették a magyar jog és a nemzetközi jog viszonyát (mellyel korábban is foglalkozott), valamint a belső fegyveres konfliktus fogalmának meghatározását. Hasonlóan az Alkotmánybírórság gyakorlatával kapcsolatban álló volt az Európai Unióhoz való csatlakozás alkotmányjogi kérdéseinek vizsgálata. Ezekben és más vitatott – gyakran a napi politikai vitákban is megjelenő – ügyekben álláspontját mindig szigorúan jogi érvekkel támasztotta alá. Időközben foglalkozott a népszavazás és a közvetlen demokrácia alkotmányjogi kérdéseivel is.

A rendszerváltás alkotmányjogi vetületeire többször is visszatért, főleg – mint a Zétényi–Takács (elévülési) ügyben – a jogrendszer kontinuitásának alkotmányjogi és jogfilozófiai kérdéseivel foglalkoztatták. *Az igazságtétel legalitása* című írásában foglalta össze először a jogrendszer alkotmányos kontinuitásáról és ennek alkotmányjogi következményeiről szóló nézeteit.

Életművében külön helyet foglal el *Az új alkotmány egy koncepciója* című 1995-ben megjelent könyve, amely az 1994–1998 közötti parlamenti ciklusban tervezett új alkotmány előkészítésére szolgált. Ez a mű nem alkotmánytervezet, hanem a magyar alkotmány mérsékelt megújításának rendszeres átgondolása, minden változást és a régi szabályozást megőrző rendelkezést részletesen indokolva; a legfontosabb helyeken szövegjavaslatokat is megfogalmazva, melyek közül néhány az Alaptörvény szövegében is felismerhető. Az akkori alkotmánytervezet (melyet az Országgyűlés különbizottsága készített el) végül néhány szavazat híján nem lett sikeres. *Az új alkotmány egy koncepciója* című könyv azonban – függetlenül az alkalomtól amire készült – alkotmányjogi alpművé vált, s mind a mai napig az egyik legtöbbet idézett hazai alkotmányjogi munka.

Több írásában foglalkozott az alkotmányjog alapvető tartalmi kérdéseivel: az alkotmányos egyenlőséggel, a szabadság alkotmányjogi fogalmával és a kisebbségi jogok alkotmányos igazolásával. Alapvető alkotmányos kérdést tett fel – Magyarországon valószínűleg elsőként – a *Vannak-e megváltoztathatatlan normák az Alkotmányban?* című tanulmányában, igennel felelve a kérdésre. Ezt a gondolatot a tanulmány megírásakor sem az Alkotmánybírórság, sem a szakirodalom nem támogatta; ma már azonban ez tűnik uralkodó véleménynek.

Nagy érdeme, hogy – az alkotmányjog művelésének Magyarországon évtizedeken át uralkodó jogi-politikai vizsgálatával ellentétben – az alkotmányjogot igyekezett ugyanazokkal a jogtudományi módszerekkel elemezni, mint ahogyan ezt saját területükön a polgári jog vagy a büntetőjog művelői évszázadok óta teszik. Kidolgozta az alkotmány és az alkotmánybíráskodás jogrendszerbeli helyzetén alapuló elméletét, mely szerint az alkotmánybíráskodás alapja a jogrendszer tulajdonságainak, különösen tartalmának jogi szabályozása az alkotmányban. Az alkotmánybíráskodás feladata a jogrendszer normái *alkotmányos igazolhatóságának* eldöntése az alkotmány jogi értelmezésével. Kimutatta továbbá, hogy az alkotmánybíráskodásnak van a demokrácia fogalmával és gyakorlatával összhangban álló igazolása is. Nemzetközi viszonylatban is figyelemre méltók a jogállami alkotmányos változások problémáit tárgyaló munkái.

Kutatómunkája mellett a Jogtudományi Intézetben igen jelenős tudományszervezési tevékenységet is végzett, részben tudományos titkárként, részben pedig az 1990-es évek közepén, amikor az Intézetet bízták meg az új alkotmány tudományos megalapozásával kapcsolatos kutatások irányításával és szervezésével. E munkálatokban igen aktívan vett részt, a kutatások szakmai irányításában meghatározó szerepet játszott, s több tanulmánykötetet szerkesztett.

Bragyova András 2005 és 2014 között alkotmánybíróként működött; vallotta, az alkotmánybíró tevékenysége a jog gyakorlati-tudományos művelésének felső foka, különösen annak, aki korábban az alkotmánybíráskodást kutatta. Ezekben az években jogtudományi munkásságának nagyobb része alkotmánybírói tevékenységében jelent meg, bár a tiszta jogtudománnyal sem szakadt meg a kapcsolata. Alkotmánybíróként több mint harminc jogszabályt megsemmisítő határozatnak volt előadója; ezen felül negyven párhuzamos és több mint száz különvéleményt írt, illetve csatlakozott bírótársainak véleményéhez; ezeket a véleményeket tudományos munkákban is gyakran idézik. Alkotmánybírói időszakában publikált írásai elsősorban elméleti jellegűek, közülük idővel komolyabb jelentőségre tett szert – nem utolsósorban a későbbi változások miatt – *Az alkotmányjogi panasz fogalma* című írása.

Alkotmánybírói megbízatásának megszűnésével folytatta tudományos munkáját, és visszatért anyaintézetébe, a Jogtudományi Intézetbe, amelyet mindig is első számú szakmai otthonának tekintett.

Bragyova András az egyetemi oktatásban az 1980-as évektől vett részt; a Miskolci Egyetemen kezdetben nemzetközi jogot tanított; 2001-től az alkotmányjog professzora, évekig vezette a Miskolci Egyetem alkotmányjogi tanszékét; 2002-től haláláig a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának a vezetője.

1994 és 2004 között a Közép-Európai Egyetem Politikatudományi Tanszékén vendégprofesszorként alkotmányelméletet és analitikus jogelméletet oktatott.

Az 1990-es évek elején az akkori köztársasági elnök, Göncz Árpád alkotmányjogi tanácsadója.

A hazai és a nemzetközi tudományos közélet aktív részvevője volt, több cikluson át az Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsának és más akadémiai bizottságoknak a tagja; az 1990-es években majd' egy évtizeden át az *Állam- és Jogtudomány* című folyóirat szerkesztője; haláláig pedig a *Miskolci Jogi Szemle* szerkesztőbizottságának elnöke. Tagja volt a European Academy of Sciences and Arts-nak, az Internationale Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie-nek, az International Law Association-nak, a Magyar Alkotmányjogászok Egyesületének, valamint az International Association of Legal Science-nek.

Tudóstársai 2019-ben MTA levelező tagságra jelölték, kevésen múlt, hogy nem került be a tudós testület tagjai közé.

A kollégái és a fiatalok körében nagy szakmai tiszteletnek örvendett, mindenkinek szívesen segített, bölcs tanácsokkal, kéziratok véleményezésével; igyekezett fiatalabb kollégái szakmai pályáját egyengetni.

Ritka nagy műveltségű, sokoldalú jogtudósként ismertük, aki a jogtudomány mellett a filozófia, az irodalom és a zene terén is rendkívül tájékozott volt. Kiemelkedő

nyelvtudással rendelkezett, magyar anyanyelvén kívül itthon és külföldön rendszeresen előadott angolul, franciául, németül és oroszul.

A pályája zenitjén lévő tudós alkotmánybíró ugyanolyan szerény ember maradt, mint amilyen a fiatal, rosszul fizetett akadémiai kutató volt. Magánemberként is igazi tudósként élt, igazán jól budapesti otthonában érezte magát, ahol körbevette őt gondosan összeválogatott magánkönyvtárának több ezer kötete.

Bragyova András alkotóereje teljében ment el. Több befejezetlen tanulmánya, kész könyvtervek és más kéziratok lapultak a fiókjában, illetve maradtak a számítógépén. Kívánsága az volt – ezt többször elmondta –, hogy halála után egyetlen sor sem jelenhet meg tőle; ezt az óhaját mindenképpen tiszteletben kell tartani.

A szörnyű betegséggel nagy lelkierővel küzdött, s – amíg lehetett – reménykedett a gyógyulásban.

Régi kollégáinak, itthoni és külföldi barátainak, volt munkatársainak, tanítványainak nagyon fog hiányozni Bragyova András, mindannyian fájó szívvel búcsúznak Tőle. E sorok íróját több mint negyvenéves barátság fűzte Andráshoz, nagyon nehéz elfogadni a megváltoztathatatlant.

Sit tibi terra levis!

Lamm Vanda*

* Professor emerita, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.; professor emerita, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 9026 Győr, Áldozat utca 12. E-mail: *Lamm.Vanda@tk.mta.hu*.